

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

K.Valdemāra ielā 157, Rīgā, LV – 1013 ♦ tālr. (+371) 67388624 ♦ fakss (+371) 67388634 ♦ e-pasts: ptac@ptac.gov.lv

SIA „Kriptex”
Reģ.Nr. 40003840144
Vienības gatvē 186 a - 72
Rīgā, LV – 1058

(...)

LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem līguma
noteikumiem

Rīgā

2008.gada 10.aprīlī

Nr.12-lg

Patērētāju tiesību aizsardzības centrā (turpmāk – *PTAC*) 2007.gada 12.decembrī saņemts (..) (turpmāk – *Patērētājs*) pilnvarotās personas, zvērināta advokāta Ulda Lapiņa 2007.gada 10.decembra iesniegums Nr.14-1012/2007 (turpmāk – *Iesniegums*) par 2007.gada 7.maijā starp SIA „Kriptex” (turpmāk – *Sabiedrība*) un (..) noslēgto līgumu Nr.11/04/07/BR par ceļa bruģēšanas darbu veikšanu (turpmāk – *Līgums*).

Iesniegumā lūgts *PTAC* izvērtēt, vai noslēgtā *Līguma* 7.punkts atbilst *Patērētāju tiesību aizsardzības likumam* (turpmāk – *PTAL*) un vai (..) ir atzīstams par patērētāju *PTAL* izpratnē.

PTAC, izvērtējot lietā esošos materiālus, **konstatē** sekojošo:

1. 2007.gada 7.maijā *Patērētājs* un *Sabiedrība* noslēdza *Līgumu*. Saskaņā ar *Līguma* noteikumiem *Sabiedrība* apņēmas veikt ceļa bruģēšanas darbus (*Līguma* 1.1.punkts) saskaņā ar tāmi (*Līguma* pielikums Nr.1) un projektu (*Līguma* pielikums Nr.2). *Līguma* cena un apmaksas kārtība noteikta *Līguma* 2.nodaļā.

2. 2007.gada 20.jūlijā *Patērētāja* pilnvarotais pārstāvis Dmitrijs Kuzmins nosūtīja *Sabiedrībai* pretenziju Nr.1 par saistību neizpildi un darbu veikšanas laikā *Sabiedrības* darbinieku salauztajiem vārtiem (turpmāk – *Pretenzija*). *Pretenzijā* izteikta prasība nekavējoties apmaksāt *Patērētājam* vārtu remonta darbu izmaksas Ls 2000,00 apmērā un līgumsodu par saistību neizpildi Ls 2032,14 apmērā, kā arī izteikts brīdinājums, ka prasības neizpildes gadījumā *Patērētājs* saskaņā ar *Līguma* 7.1.punktu griezīsies Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā.

3. 2007.gada 20.augustā *Sabiedrība* iesniedza prasību Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā pret *Patērētāju* par Ls 4074,44 piedziņu.

4. 2007.gada 7.septembrī *Patērētājs* iesniedza pretprasību Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā un 2007.gada 25.oktobrī iesniedza papildinājumu pie pretprasības.

5. 2007.gada 15.novembrī Rīgas Starptautiskā šķīrējtiesa nosprieda piedzīt no *Patērētāja* par labu *Sabiedrībai* Ls 3346,66, pārējā daļā prasību noraidīt, kā arī noraidīt *Patērētāja* pretprasību.

6. 2007.gada 12.decembrī *PTAC* saņēma *Patērētāja* pilnvarotā pārstāvja, zvērināta advokāta Ulda Lapiņa *Iesniegumu*.

7. 2007.gada 17.decembrī *PTAC* ar vēstuli Nr.21-04/10500-L-391jur informēja *Patērētāju* par saņemto *Iesniegumu* un lūdza līdz 2007.gada 27.decembrim iesniegt *PTAC* informāciju par *Līguma* noslēgšanas nolūku un objektu, kādam ir paredzēta ceļa bruģa ieklāšanas darbu veikšana un tā izmantošana.

8. 2007.gada 28.decembrī *PTAC* saņēma *Patērētāja* pilnvarotā pārstāvja, zvērināta advokāta Ulda Lapiņa paskaidrojumu par *PTAC* 2007.gada 17.decembra vēstulē Nr.21-04/10500-L-391jur minēto (turpmāk – *Skaidrojums*). *Skaidrojumā* minēts, ka *Līguma* noslēgšanas nolūks ir ieklāt bruģa segumu *Patērētāja* privātmājas pagalmā, kas atrodas Rīgas ielā 52, Saulkrastos, Rīgas rajonā. Bruģa segums ir paredzēts, lai izveidotu pagalma ainavu saskaņā ar projektu un mājas īpašnieka transporta iebraukšanai un novietošanai pagalmā. Papildus *Skaidrojumā* norādīts, ka īpašums nav paredzēts peļņas gūšanai vai kādiem citiem komerciāliem nolūkiem.

9. Izvērtējot *Iesniegumu*, *Skaidrojumu* un *Līguma* noteikumus, *PTAC* 2008.gada 17.janvārī ar vēstuli Nr.21-04/522-L-391jur, pamatojoties uz *PTAL* 26.panta otrās daļas noteikumiem un MK 2006.gada 1.augusta noteikumu Nr.632 *Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums* 6.3. un 6.4.apakšpunktu, pieprasīja *Sabiedrībai* līdz 2008.gada 31.janvārim sniegt rakstveida paskaidrojumu par *Iesniegumā* minēto, kā arī sniegt informāciju par to, vai tādi paši līgumi ir noslēgti un šādi līgumu projekti tiek piedāvāti arī citiem patērētājiem (pievienojot ar diviem citiem patērētājiem noslēgtu līgumu kopijas un patērētājam piedāvāta līguma projektu).

Vienlaikus *PTAC* saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 62.panta pirmās daļas noteikumiem aicināja *Sabiedrību* līdz augstāk minētajam datumam izteikt savu viedokli par *Līguma* noteikumu atbilstību *PTAL* un citu normatīvo aktu prasībām, kā arī aicināja *Sabiedrību* sniegt informāciju par veiktajām darbībām sakarā ar konstatēto netaisnīgo līguma noteikumu izslēgšanu vai grozīšanu (t.i., patērētājiem piedāvāto līgumu projektu grozīšana, *PTAC* konstatēto netaisnīgo līguma noteikumu atzīšanu par spēkā neesošiem un pārtraukšana pildīt ar patērētājiem noslēgtajos līgumos).

10. 2008.gada 1.februārī *PTAC* saņēma *Sabiedrības* 2008.gada 31.janvāra atbildes vēstuli ar paskaidrojumu (turpmāk – *Paskaidrojums*) par *PTAC* vēstulē Nr.21-04/522-L-391jur minēto. *Paskaidrojumā Sabiedrība* norāda sekojošo:

- noslēgtā *Līguma* projektu piedāvāja *Patērētājs*, kurā jau ir bijusi ietverta šķīrējtiesas klauzula. *Sabiedrība Patērētāja* piedāvāto līguma projektu ir papildinājusi tikai ar *Līguma* 1.2., 1.3. un 1.4.punktu;

- ar *Patērētāja* pilnvarotā pārstāvja Dmitrija Kuzmina 2007.gada 20.jūlija *Pretenziju Sabiedrība* ir tikusi informēta, ka strīda risināšanai *Patērētājs* griezīsies Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā, kas arī ir ticis izdarīts;

Kopā ar *Paskaidrojumu PTAC* saņēma 2007.gada 20.jūlija *Pretenzijas* kopiju, 2007.gada 20.jūlija pilnvaras kopiju, kas reģistrēta Rīgas apgabaltiesas zvērināta notāra Māras Krasovskas aktu un apliecinājumu reģistrā ar Nr.4497, un *Sabiedrības* piedāvātā līguma projektu. Minētā līguma projekta 7.2.punktā paredzēts: „*Visi strīdi un domstarpības, kas var rasties starp pusēm tiek risināti pārrunu ceļā vai, ja savstarpēji vienoties nav iespējams, strīdu izskata Latvijas Republikas likumdošanā paredzētajā kārtībā.*”

11. Izvērtējot *Sabiedrības Paskaidrojumā* un tam pievienotajos materiālos minēto, *PTAC* pilnīgai un objektīvai lietas apstākļu izvērtēšanai 2008.gada 4.februārī ar vēstuli Nr.21-04/993-L-391jur informēja *Patērētāju* un lūdza iesniegt rakstveida viedokli par *Sabiedrības* sniegto *Paskaidrojumu* un tam pievienotajiem materiāliem.

12. 2008.gada 13.februārī *PTAC* saņēma *Patērētāja* pilnvarotā pārstāvja, zvērināta advokāta Ulda Lapiņa 2008.gada 12.februāra atbildes vēstuli Nr.14-1202/2008, kurā sniedza sekojošu viedokli:

- *Patērētājs* nepiedāvāja *Sabiedrībai* iekļaut noslēgtā *Līguma* projektā šķīrējtiesas klauzulu;

- *Patērētājs* vērsās Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā ar pretpasību pēc tam, kad prasību šķīrējtiesā bija iesniegusi *Sabiedrība*.

Kopā ar 2008.gada 12.februāra atbildes vēstuli Nr.14-1202/2008 *PTAC* saņēma arī Rīgas Starptautiskās šķīrējtiesas sprieduma kopiju.

13. Izvērtējot *Sabiedrības Paskaidrojumā* un tam pievienotajos materiālos minēto, *PTAC* pilnīgai un objektīvai lietas apstākļu izvērtēšanai 2008.gada 3.martā ar vēstuli Nr.21-04/1905-L-391jur informēja *Sabiedrību*, ka tā nav iesniegusi visu *PTAC* 2008.gada 17.janvāra vēstulē Nr.21-04/522-L-391jur pieprasīto informāciju un atkārtoti pieprasīja *Sabiedrībai* līdz 2008.gada 17.martam sniegt detalizētu rakstveida paskaidrojumu par to, vai tādi paši līgumi ir noslēgti un šādi līgumu projekti tiek piedāvāti arī citiem patērētājiem, pievienojot ar diviem citiem patērētājiem noslēgtu līgumu kopijas.

14. 2008.gada 27.martā *PTAC* saņēma *Sabiedrības* 2008.gada 22.marta atbildes vēstuli uz *PTAC* 2008.gada 3.marta vēstuli Nr.21-04/1905-L-391jur, kurā *Sabiedrība* norādīja:

- *Sabiedrība* neslēdza līgumus ar citiem patērētājiem un viens vienīgs līgums tika noslēgts ar *Patērētāju*;

- noslēgts tika *Patērētāja* izstrādātais un piedāvātais *Līguma* projekts.

PTAC kompetencē saskaņā ar *PTAL* 25.panta ceturtās daļas 4. un 6.punkta noteikumiem, ietilpst par patērētāju tiesību pārkāpumiem saņemto patērētāju iesniegumu izskatīšana, palīdzības sniegšana patērētājiem konfliktu risināšanā ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, kā arī patērētāju likumīgo prasību izpildes pieprasīšana, un patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi. Patērētāja tiesību pārkāpumi uzskaitīti *PTAL* 3.pantā. Ņemot vērā iepriekš minēto, *PTAC* savas kompetences ietvaros ir izvērtējis *Līguma* noteikumus un, ņemot vērā *PTAC* rīcībā esošos lietas materiālus, **norāda:**

1. *PTAL* 6.panta piektā daļa nosaka, ka „līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus”.

1.1. Arī Eiropas Kopienų 1993.gada 5.aprīļa direktīvas Nr. 93/13/ECC Par netaisnīgiem līguma noteikumiem patērētāju līgumos (kuras normas ir iekļautas *PTAL*) 3.panta 2.punktā noteikts, ka nosacījums vienmēr uzskatāms par neapspriestu, ja tas ir

bijis sagatavots jau iepriekš un patērētājam līdz ar to nav bijusi iespēja ietekmēt šā nosacījuma saturu, īpaši tas ir iepriekš formulētu tipveida līgumu kontekstā.

1.2. *PTAL* 6.panta sestajā daļā noteikts: „*ja ir apspriesti atsevišķi līguma noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi*”. Turklāt, lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, ir jāņem vērā *PTAL* 6.panta piektajā un septītajā daļā noteiktais.

1.3. *PTAL* 6.panta septītā daļa nosaka, ka „*ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt*”.

1.4. *PTAC* norāda, ka *PTAL* izpratnē pat skaidri izteikts patērētāja apliecinājums, ka viņš ir iepazīstināts ar līguma standartnoteikumiem un vienojies par tiem, neizslēdz direktīvas piemērošanu (skat. Zadraks G. Netaisnīgu noteikumu direktīvas reforma. Likums un Tiesības, 2005., 4). Ja apspriešana ir formāla (piemēram, personas paraksts līgumā), tad to nedrīkstētu pieņemt kā apspriešanu *PTAL* izpratnē.

1.5. Lai arī *Līgumu Patērētājs* ir parakstījis, tomēr *PTAL* ir paredzēti izņēmumi no vispārējiem līgumu noslēgšanas noteikumiem: netaisnīgs līguma noteikums var tikt atcelts, ja tas nav ticis apspriests. Tikai līguma parakstīšana no patērētāja puses un informētība par līguma saturu nav uzskatāma par apspriešanu.

1.6. Par apspriestiem līguma noteikumiem uzskatāmi līguma noteikumi, par kuriem līgumslēdzēji savstarpēji apspriežot (savstarpēji apmainoties viedokļiem) ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji savstarpēji apsprieda katru līguma noteikumu atsevišķi (skatīt, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedumu lietā Nr.C30519003, SKA-59 motīvu daļas 14.punktu).

1.7. *PTAL* 6.panta septītās daļas noteikumi uzliek pierādīšanas pienākumu pakalpojuma sniedzējam gadījumos, kad pastāv domstarpības par to, vai attiecīgie līguma noteikumi ir vai nav savstarpēji apspriesti. Tādējādi *Sabiedrībai ir pienākums pierādīt, ka Līgums ir savstarpēji apspriests ar Patērētāju*. *PTAC* konstatē, ka *Sabiedrība* nav iesniegusi pierādījumus, kas apliecinātu *Līguma* noteikumu savstarpēju apspriešanu ar *Patērētāju*, kā to nosaka *PTAL* 6.panta septītās daļas noteikumi. Līdz ar to *PTAC*, pamatojoties uz *Administratīvā procesa likuma* 161.panta pirmo daļu, vērtē *Līguma* 7.1.punkta noteikumus kā neapspriestus ar *Patērētāju*.

1.8. *PTAC* ņem vērā arī to, ka:

1.8.1. *Paskaidrojumam* pievienotais *Sabiedrības* sagatavotais līguma projekts nesatur šķīrējtiesas klauzulu;

1.8.2. *Paskaidrojumā* minētais apgalvojums, ka „*Ar Pretenziju Sabiedrība ir tikusi informēta, ka strīda risināšanai Patērētājs griezīsies Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā, kas arī ir ticis izdarīts*”, ir apstiprinājies, taču tikai pēc tam, kad 2007.gada 20.augustā *Sabiedrība* iesniedza prasību Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā pret *Patērētāju* par Ls 4074,44 piedziņu.

1.9. Arī Eiropas Kopienų tiesa, analizējot Eiropas Padomes 1993.gada 5.aprīļa direktīvu 93/13/EEK *Par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos*, ir norādījusi, ka: „*Aizsardzība, ko direktīva piešķir patērētājiem, attiecas arī uz gadījumiem, kad patērētājs, kurš ar pārdevēju vai piegādātāju ir noslēdzis līgumu, kurā ietverts negodīgs noteikums, nav atsaucies uz šī noteikuma negodīgo raksturu vai nu tādēļ, ka viņš nezina savas tiesības, vai tādēļ, ka no atsaukšanās uz tām viņu ir atturējuši izdevumi, ko radītu prasības izskatīšana tiesā*” (sk. Eiropas Kopienų Tiesas

2002.gada 21.novembra spriedumu lietā Cofidis SA pret Jean-Louis Fredout, C-473/00, 34.punktu).

2. *PTAL* 6.panta pirmajā daļā noteikts, ka ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem. Savukārt *PTAL* 3.panta 2.punkts paredz to, ka patērētāja tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi.

3. *Līguma* 7.1.punkts nosaka: „*Domstarpības starp pusēm, kas rodas sakarā ar šo Līgumu, kas skar to vai tā pārkāpšanu, izbeigšanu vai spēkā neesamību, tiek risinātas abpusēju pārrunu ceļā. Jebkurš strīds, domstarpība vai prasība, kas izriet no šī Līguma, kas skar to vai tā pārkāpšanu, izbeigšanu vai spēkā neesamību tiks galīgi izšķirts Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā, saskaņā ar šīs šķīrējtiesas reglamentu Rīgā, viena šķīrējtiesneša sastāvā, valsts valodā.*”

3.1. *PTAC* konstatē, ka *Līguma* 7.1.punkts paredz strīdu un domstarpību risināšanu par tikai Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā.

3.2. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punkta noteikumiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas „*izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā*”.

3.3. *PTAC* norāda, ka gadījumā, ja strīda izšķiršana ir paredzēta tikai šķīrējtiesā, tiek ierobežotas patērētāja tiesības vērsties tiesā. Tādējādi šāds līguma noteikums kā *Līguma* 7.1.punkts nostāda patērētāju savu tiesību realizācijai neizdevīgā stāvoklī un atbilstoši *PTAL* 6.panta trešās daļas 1. un 7.punkta noteikumiem (kontekstā ar *PTAL* 5.panta otrās daļas 5.punkta noteikumiem) uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu un ir izslēdzams no *Līguma*.

3.4. Šāds viedoklis pausts arī Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumā, kurā atzīts, ka šķīrējtiesas klauzula ar patērētāju noslēgtā līgumā uzskatāma par netaisnīgu līguma noteikumu, ja konkrētais līguma noteikums atbilst *PTAL* 6.pantā noteiktajām netaisnīga līguma noteikuma pazīmēm (skat., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedumu lietā Nr.C30519003 (SKA-59)).

3.5. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punktu „*par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā*”. Latvijas tiesību zinātņu profesors K.Torgāns ir norādījis, ka: „*ļaujot bez ceremonijām patērētājam uzspiest vienu šķīrējtiesnesi un ar to viņam atņemot iespēju uz lietas izskatīšanu tiesā, tiek pārkāpts Patērētāju tiesību aizsardzības likums*” (K.Torgāns. *Šķīrējtiesas Latvijā: vajadzīgas radikālas pārmaiņas*. Jurista Vārds, 11.01.2005.). K.Torgāns skaidro, ka šķīrējtiesas process galvenokārt ir domāts strīdu izskatīšanai starp komersantiem, kas noteikts arī UNCITRAL noteikumos (United Nation Commission On International Trade Rule, Arbitration rules, General Assembly Resolution 31/98), kas pārņemti daudzu Latvijas šķīrējtiesu reglamentos.

4. *PTAC* norāda, ka saskaņā ar *PTAL* 6.panta astotās daļas noteikumiem, ražotāja, pārdevēja vai pakalpojuma sniedzēja un patērētāja noslēgtajā līgumā ietvertie netaisnīgie līguma noteikumi pēc patērētāja prasības atzīstami par spēkā neesošiem, bet līgums paliek spēkā, ja tas var pastāvēt arī turpmāk, kad izslēgti netaisnīgie līguma noteikumi.

Ņemot vērā iepriekš minēto, *PTAC* saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 55.panta 1.punktu, 76.panta otro daļu, 92.pantu, *Valsts pārvaldes iekārtas likuma* 10.panta pirmo daļu, *PTAL* 1.panta 2., 3., 4. punktu, 3.panta 2.punktu, 5.panta otrās daļas 5.punktu, 6.panta pirmo daļu, trešās daļas 1. un 7.punktu, 6.panta ceturto, piekto, sesto, septīto un astoto daļu, 33.panta 1.daļu, pamatojoties uz *PTAL* 25.panta ceturtais daļas 4. un 6.punktu:

uzdod *Sabiedrībai*:

pārtraukt pildīt ar *Patērētāju noslēgtajā Līgumā 7.1.punktā minēto noteikumu daļā*: „(..) *Jebkurš strīds, domstarpība vai prasība, kas izriet no šī Līguma, kas skar to vai tā pārkāpšanu, izbeigšanu vai spēkā neesamību tiks galīgi izšķirts Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā, saskaņā ar šīs šķīrējtiesas reglamentu Rīgā, viena šķīrējtiesneša sastāvā, valsts valodā*”.

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 70.panta pirmo daļu, 76.panta pirmo daļu un otro daļu, 79.panta pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 25.panta pirmo daļu šo administratīvo aktu adresāti var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātiem, iesniedzot iesniegumu *Patērētāju tiesību aizsardzības centrā*, Rīgā, K.Valdemāra ielā 157.

Direktore

(paraksts)

B.Vītoliņa

(zīmogs)

IZRAKSTS PAREIZS